

Návrhový a evidenční list nemateriálního statku tradiční lidové kultury
k zápisu do Seznamu nemateriálních statků
tradiční lidové kultury České republiky

A. Předkladatel návrhu
Název instituce: Muzeum Českého ráje v Turnově Adresa: Skálova 71, 511 01 Turnov Jméno kontaktní osoby: PhDr. Jan Prostředník, Ph.D. Telefon: +420 481 325 747, +420 603 779 364 E-mail: prostrednik@muzeum-turnov.cz
B. Identifikace navrhovaného statku
1. Název statku navrhovaného do seznamu. Maximálně 200 znaků. Tradice podomáckého broušení drahých kamenů na Turnovsku
2. Zařazení statku do oblasti tradiční lidové kultury. <i>a) Do jaké oblasti tradiční lidové kultury statek náleží (podrobnější klasifikace viz poznámka pod čarou ¹)? Uveďte všechny oblasti, do kterých navrhovaný statek patří:</i>
☐ Slovesný folklor ☐ Hudební folklor ☐ Taneční folklor ☐ Lidová religiozita ve vazbě na církevní rok ☐ Lidová religiozita bez vazby na církevní rok ☐ Lidová religiozita v souvislosti s projevy materiální kultury ☐ Kalendářní obyčeje a obřady ☐ Obyčeje a obřady rodinného cyklu ☐ Obyčeje, obřady, slavnosti sociálních a socioprofesionálních skupin ☒ Tradiční technika rukodělné výroby, tradiční technologický postup ☐ Tradiční lidové vědomosti a zkušenosti týkající se přírody a vesmíru ☐ Jiné: Vložit text

¹ Viz <http://www.lidovakultura.cz/wp-content/uploads/2017/11/Lidov%C3%A1-kultura-nemateri%C3%A1ln%C3%AD-nehmotn%C3%A1.pdf> nebo také publikace BLAHŮŠEK, Jan. *Identifikace a dokumentace jevů tradiční lidové kultury v České republice*. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2006.

b) Definujte statek z hlediska této kategorizace.

Maximálně 500 slov.

Kamenářství neboli zpracování drahých kamenů a jejich skleněných imitací představuje soubor specifických řemeslných technik (řezání, broušení, rytí, vrtání) a jakožto soubor znalostí a dovedností charakteristických pro tento tradiční výrobní postup jej řadíme do oblasti nehmotného kulturního dědictví. Jedná se o tradiční techniku rukodělné výroby, která byla provozována v lidovém prostředí jako podomácká výroba, tedy přímo v rodinách brusičů. Práce byla často vykonávána sezónně, tzn. v zimním období, zatímco hlavním způsobem obživy v době vegetační byla práce v zemědělství.

Turnov a jeho nejbližší okolí (Rovensko pod Troskami, Lomnice nad Popelkou) je v rámci České republiky ojedinělým centrem tohoto speciálního řemeslného odvětví, jehož kořeny sahají až do 16. století. Ve zmíněném regionu se brusičský obor rozvinul díky přírodním danostem (naleziště drahých kamenů v okolí hory Kozákov) a historickým okolnostem, z hlediska intenzity a kontinuity staleté tradice bychom pro tento jev nenalezli v rámci České republiky srovnání.

Jedná se o jedinečný řemeslný obor, v němž hraje nezpochybnitelnou roli ruční práce, neboť neopakovatelnost a svébytný charakter přírodní suroviny s sebou nese požadavek individuálního zpracování každého kamene. To dokládá skutečnost, že se v tomto oboru lidské činnosti prakticky neuplatnily principy hromadné výroby, a pokud éra strojního broušení ve 20. století nastoupila, týká se jen vybraných sektorů (české granáty, syntetické kameny pro technické využití, mechanizovaná výroba skleněných imitací drahých kamenů – tzv. šatonů). Technologie broušení drahých kamenů je unikátním řemeslným odvětvím, jehož základní postupy a používané nástroje i materiály zůstávají po staletí prakticky beze změny. Výsledky brusičské práce se od minulého století již neuplatňují pouze ve šperkařství, klenotnictví a oborech uměleckého řemesla (glyptika, kamenářská galanterie), ale významným způsobem zasahují také do rozvoje moderních technologií.

3. Stručný popis současné podoby statku.

Popište statek tak, aby si jej dokázal představit i člověk, který se s ním nikdy nesetkal. Zaměřte se na jeho současnou podobu a funkci, užité technologie, materiály apod.

Maximálně 500 slov.

Kamenářství je nanejvýš specializovaná činnost vyžadující obrovské zručnosti, dlouhého školení a mnoha praktických zkušeností, velké pečlivosti i hlubokých teoretických vědomostí z oblasti mineralogie a gemologie. Právě kvalitní a precizní výbrus učiní z leckdy na první pohled nezajímavého přírodního kamene jedinečný klenot, přičemž pouze díky zkušenému odbornému posouzení a zhodnocení vstupní suroviny je možné vybrat každému kameni individuálně ten nejvhodnější typ výbrusu, který podtrhne a znásobí jeho optické kvality.

Nejnáročnějším typem zpracování drahých kamenů je facetové broušení, při němž je povrch vybroušen do mnoha pravidelných rovných plošek (facet), které odráží a propouští světlo tak, aby se kámen co nejvíce třpytil. Nejprve je třeba pečlivě roztřídit a vybrat surovinu, následují přípravné práce: rozřezání / rozštípnutí větších kusů a odstranění vadných částí a trhlin a zformování kamene do hrubého přibližného tvaru výbrusu. Následuje broušení na kamenářském stroji opatřeném brusným kotoučem. Kamenářské brusy byly v různých historických údobích provozovány na odlišné typy pohonu (ruční, nožní, vodní, parní, elektrický i spalovací). Při ručním pohonu (často dvoumístné stoly, kde brusiči seděli proti sobě) je přitom typické, že brusič klikou roztáčí brusný kotouč za pomoci setrvačnicku pravou rukou, zatímco kvadrant / mašinku s tmelkou a s kamenem přidržoval levicí. Dříve byly brusné kotouče pískovcové (broušení uměleckých předmětů a nádob) či kovové, potřené navlhčeným smirkovým práškem, později je nahradily kotouče z karborundu – umělé sloučeniny křemíku a uhlíku o různé zrnitosti, která se mísí s kaolinem, lisuje do kotoučů a vypaluje.

Postup samotného broušení začíná vybroušením tabulky (hlavní plochy přivrácené k pozorovateli). Větší kameny je možné brousit v ruce, obvykle se ale používá „tmelka“ neboli „kolíček“ (kuželovitá násadka z tvrdého dřeva), na jejíž konec se kámen nalepí pomocí tmelu – kamenářského vosku vyráběného zpravidla z šelaku, vosku a cihlového prášku. Nejprve se vybrousí plošky vrchní části kamene, pak se kámen přetmelí a vybrousí se spodní plošky. K dosažení plošek jedné řady výbrusu ve stejném sklonu je kamenáři nápomocná kamenářská mašinka (strojek), která nahradila dříve používaný „kvadrant“ a ještě starší „štok“. Mašinka je oproti nim opatřena mechanismem kovových koleček se zářezy, jejichž otočením dosáhne brusič přesného pootočení tmelky s kamenem, a tím stejného sklonu jednotlivých plošek dané řady i jejich rovnoměrného rozložení. Na každý typ výbrusu je přitom určen jiný strojek, neboť počet zářezů v kolečku určuje počet plošek.

Závěrečnou fází je leštění, kdy materiál kotouče i leštidlo je zvoleno podle druhu broušeného kamene. Používají se kotouče měděné, cínové, dřevěné, kožené či plstěné. Povrch kovových kotoučů se posekává nožem v různých směrech a natírá se triplem, kysličníkem železitým či jiným leštidlem navlhčeným vodou nebo kyselinou sírovou.

Vedle facetového broušení zejména šperkových kamenů existuje také tzv. rovinné (hladinové) broušení používané zejména pro neprůhledné druhy minerálů. Základní surovina

je rozřezána na pile, aby posléze podstoupila několik úrovní broušení za užití postupně se zjemňujícího brusiva (při přechodu je nutné z kamene i brusičových rukou velmi pečlivě smýt předchozí brusivo a nečistoty), závěrečnou úpravou je pak opět leštění na zpravidla plstěném kotouči. Řada původně amatérských sběratelů minerálů si tuto metodu postupně osvojila, aby mohli v domácích podmínkách zpracovávat vlastní sběry a kultivovat tak svou sbírku.

4. Časové zařazení statku.

Stručně popište historický vývoj statku a jeho proměny v čase až do současné podoby.

Maximálně 250 slov.

Historie opracování drahých kamenů sahá v regionu Českého ráje až do období pravěku.² Nejstarší novověké doklady o provozování tohoto odvětví na Turnovsku pocházejí již ze 16. století. V průběhu 17. století se sem těžiště zpracování drahých kamenů přesouvá z rudolfinského císařského dvora v Praze díky činnosti pánů z Valdštejna. Skutečnou kamenářskou konjunkturu představuje století následující, jehož počátek přinesl zrod skelné kompozice, která měla na rozvoj zdejšího brusičského řemesla zásadní vliv. Potřeba ochránit provozovatele vedla v roce 1715 k ustavení turnovského kamenářského bratrstva.

Co se týče vývoje technologie, zpracovávaly se drahé kameny ve středověku a na počátku novověku (asi do r. 1600) povětšinou pouze zaoblením a vyleštěním přírodního tvaru, aby se maximálně využilo vzácné suroviny. Teprve v 15. století se začínají brousit pravidelné plošky (facety). Tento způsob opracování se do Turnova dostal přes Prahu z Norimberka.

Kvadrant, pomůcka sloužící k přesnějšímu nastavení úhlu facet, uvádí Anselm Boëtius de Boodt, lékař Rudolfa II. na pražském dvoře a autor první mineralogické příručky Čech, ve své práci *Gemmarum et lapidum historia* již k roku 1609. „Mašinka“ s ocelovými kolečky byla patentována ve 20. letech 20. století.

² Výzkumem v oblasti využití místní drahokamové suroviny pravěkými obyvateli Českého ráje se již po dlouhá desetiletí zabývá archeologické oddělení Muzea Českého ráje v Turnově, jak dokládají jeho výstavní i publikační výstupy, věnuje se mu také stálá archeologická expozice tamtéž. Cíleně dobývali surovinu (jaspisy, acháty atd.) v okolí vrchu Kozákova již její mezolitičtí kolonizátoři v období 9500 až 5500 let př. n. l., jak nám dokládají mj. jaspisové úštěpky nalezené na lokalitě Babí pec na západním úbočí Kozákova. Nejstarším archeologickým nálezem tohoto druhu v širším regionu je však 300 000 let starý jaspisový pěstní klín z období staršího paleolitu, objevený společně s dalšími dvěma klínky z jaspisu a achátu v roce 2003 v Českém Dubě, surovina pro výrobu těchto nástrojů pochází z úbočí Ještědu (jaspis) a oblasti Frýdštejna (achát). Podrobněji viz BUBAL, Jan et al. *Turnov – město drahých kamenů: tradice trvající již 7000 let*. Turnov: Muzeum Českého ráje v Turnově, 2022. 114 stran. ISBN 978-80-87416-36-5, s. 11-16.

Do konce 19. století se brousilo na pískovcových, olověných nebo měděných kotoučích pomocí smirkového prášku. Díky karborundovým kotoučům bylo později možné brousit rychleji a též velké a tvrdé syntetické kameny (korundy a spinely).

Teprve ve 20. století se prosazuje strojvé broušení skla, syntetických kamenů i českých granátů. Přesto i na prahu 21. století spočívá odvětví na precizní ruční práci, odehrávající se převážně v jednotlivých domácích dílnách nositelů.

5. Periodicita projevu statku.

Některé statky se vyskytují nebo jsou praktikovány celoročně (např. tradiční rukodělná výroba), zatímco jiné se objevují jen v určitém období nebo termínu, případně jednou za několik let (obřady, slavnosti apod.). Uveďte, jak často a v jakém období/termínu se statek praktikuje.

Maximálně 250 slov.

Tradiční podomácké zpracování drahých kamenů a skelné kompozice bylo místními brusiči provozováno denně, především v 19. a první polovině 20. století však v řadě rodin bylo sezónním přivýdělkem, když se brousilo povětšinou od podzimu do jara, zatímco v hlavním vegetačním období se rodina věnovala hospodářství a práci na poli. V současnosti je broušení s ohledem na charakter výroby určený pro interiér provozováno celoročně, ať už jako hlavní způsob obživy, nebo příležitostně jako doplňková činnost k hlavní profesi nositele.

6. Zeměpisná lokalizace výskytu statku.

Charakterizujte konkrétně území, na kterém se statek vyskytuje (např. obec, okres, kraj, etnografická oblast apod.). Pokud se statek vyskytuje na území více států, uveďte, o které státy se jedná.

Maximálně 250 slov.

Turnov, Rovensko pod Troskami, Lomnice nad Popelkou a okolní obce (Bzí, Benešov u Semil, Chutnovka, Mírov pod Kozákovem, Vesec),³ kde působí jednotliví brusiči, představují centrum zpracování drahých kamenů svým rozsahem a významem v rámci ČR naprosto ojedinělé. Zmíněné obce se nacházejí v okrese Semily, na území Libereckého kraje, v regionu Českého ráje a Podkrkonoší.

³ Výčet sídel brusičů se vztahuje k období let 2021-2023, kdy probíhal výzkum současného stavu zpracování drahých kamenů v Libereckém kraji v rámci příprav krajské a národní nominace jevu na příslušné seznamy nemateriálních statků tradiční lidové kultury, a odráží lokalizaci dílen konkrétních nositelů, jejichž činnost byla tehdy v rámci těchto aktivit zachycena a zdokumentována. Seznam lokalit je však v čase nutně proměnlivý a nelze ho tedy považovat za úplný ani trvale platný.

7. Nositelé statku.

Kdo jsou nositelé statku? Pokud existují zvláštní kategorie nositelů, jaké mají úlohy? (Například u tradiční rukodělné výroby, která má více fází, to mohou být různé profese, jež se podílejí na výsledném produktu, a také uživatelé těchto produktů; u tradičních koledních obchůzek se může jednat např. o zhotovitele masek, samotné obchůzkáře, jejich rodiny, které připravují zázemí, obyvatele obce, k nimž obchůzka zavítá apod.).

Maximálně 500 slov.

Nositeli statku jsou jednotliví brusiči drahých kamenů (kamenáři), kteří se zpravidla ve vlastních dílnách či jako zaměstnanci firem věnují zpracování drahých kamenů pro různé oblasti využití (šperkové, sbírkové, technické kameny atd.).

Nositelé statku zapojení do procesu nominace na Seznam, byli osloveni tak, aby reprezentovali co nejpestřejší škálu podob zpracování drahých kamenů, (facetové broušení, glyptika (umělecké rytí do drahých kamenů), plastické broušení, rovinné broušení, broušení šperkových, technických či sbírkových kamenů, technologicky specifické broušení českých granátů či diamantů atd.), cílem bylo rovněž oslovit brusiče z různých lokalit a různého věku i profesních zkušeností. Tato pestrost měla zajistit co nejkomplexnější formulování faktorů ohrožujících statek a souvisejících záchovných opatření. Lokalizace jednotlivých brusičských provozoven je skutečně nejhustší v oblasti Turnovska, na zbylém území ČR se jedná o jednotlivce rozesté napříč republikou.

Významným reprezentantem oboru a tradičním uchovatelem znalostí i dovedností týkajících se zpracování drahých kamenů je turnovská Střední uměleckoprůmyslová škola a Vyšší odborná škola. Byla založena v roce 1884 a v období rakousko-uherské monarchie i za éry meziválečné sklízela četné mezinárodní úspěchy. Její pedagogická činnost je i v současnosti klíčová pro odbornou přípravu nových brusičů.

Někteří z nositelů stejně jako SUPŠ a VOŠ Turnov se zapojili do projektu Libereckého kraje Křišťálové údolí, kde však šperk a broušení drahých kamenů stojí ve stínu sklářského odvětví. Tuzemská brusičská komunita je malá, takže většina jednotlivých nositelů se navzájem zná, nebo o sobě alespoň navzájem ví. Brusiči nejsou organizováni v žádném zaštiťujícím profesním sdružení, ale setkávají se na dílčích platformách (např. členové Mineralklubu Kozákov 82 – sdružení sběratelů minerálů, kteří každoročně pořádají výstavu kamenů, kde se objevuje i část věnovaná technologii broušení a jeho historii) či na pravidelných burzách drahých kamenů konaných v tuzemsku i zahraničí, nebo na dalších oborových akcích, výstavách, veletrzích či jiných společenských událostech spojených s oborem.

7. a Zástupci společenství nositelů nebo jejich sdružení.

Uveďte kontakty na zástupce nositelů statku nebo na jejich sdružení, spolky, cechy, výbory či jiné nevládní organizace. Můžete zde uvést více kontaktů.

Jméno/Název organizace: Blanka Hakenová
Jméno kontaktní osoby a její funkce: brusička drahých kamenů
Adresa: xxxxx
Telefon: xxxxx
E-mail: xxxxx
Jiné důležité informace (nepovinné):

Jméno/Název organizace: RNDr. Luboš Hromádko
Jméno kontaktní osoby a její funkce: geolog a brusič
Adresa: xxxxx
Telefon: xxxxx
E-mail: xxxxx
Jiné důležité informace (nepovinné):

Jméno/Název organizace: Jindřich Janata
Jméno kontaktní osoby a její funkce: brusič drahých kamenů
Adresa: xxxxxx
Telefon: xxxxx
E-mail: xxxxxx
Jiné důležité informace (nepovinné):

Jméno/Název organizace: Štěpánka Kurfiřtová
Jméno kontaktní osoby a její funkce: brusička drahých kamenů a šperkařka
Adresa: xxxxx
Telefon: xxxxx
E-mail: xxxxx
Jiné důležité informace (nepovinné): <https://www.stefany-sperky.cz/>

Jméno/Název organizace: Brusírna diamantů Josef Patočka
Jméno kontaktní osoby a její funkce: Josef Patočka, majitel
Adresa: xxxxx
Telefon: xxxxx
E-mail: xxxxx
Jiné důležité informace (nepovinné): www.diamanty.liberecko.com

Jméno/Název organizace: Petr Šťastný
Jméno kontaktní osoby a její funkce: brusič drahých kamenů
Adresa: xxxxx
Telefon: xxxxx
E-mail: xxxxx
Jiné důležité informace (nepovinné): <https://atelierpst.com/>

Jméno/Název organizace: Eva Víšková–Mráková

Jméno kontaktní osoby a její funkce: glyptička

Adresa: xxxxx

Telefon: xxxxx

E-mail: xxxxx

Jiné důležité informace (nepovinné): <http://www.artglyptika.cz/>

Jméno/Název organizace: Karel Votipka

Jméno kontaktní osoby a její funkce: brusič drahých kamenů a šperkař

Adresa: xxxxx

Telefon: xxxxx

E-mail: xxxxx

Jiné důležité informace (nepovinné):

Jméno/Název organizace: Střední uměleckoprůmyslová škola a Vyšší odborná škola, p. o.

Jméno kontaktní osoby a její funkce: ing. Jana Rulcová, ředitelka

Adresa: xxxxx

Telefon: xxxxx

E-mail: xxxxx

Jiné důležité informace (nepovinné): www.sups.info

C. Opatření pro uchování, ochranu a propagaci statku

1. Objektivní faktory ohrožující existenci a životaschopnost statku, pokud existují.

Co nejkonkrétněji popište faktory, které mohou mít negativní vliv na současnou podobu, životaschopnost a mezigenerační předávání statku.

Maximálně 500 slov.

Faktory ohrožující statek:

- Klesající počet specializovaných řemeslníků i samotných zájemců o obor zpracování drahých kamenů.
- Možný budoucí nedostatek odborníků v oblasti odborné přípravy nových brusičů reprezentované Střední uměleckoprůmyslovou školou a Vyšší odbornou školou v Turnově. Ta je svým oborovým zaměřením i bohatou a slavnou minulostí v rámci středoevropského geografického prostoru výjimečným ústavem, avšak s odchodem předchozích generací mistrů-brusičů a bez kvalitních nástupců by se někdejší věhlas školy mohl v budoucnu ocitnout v ohrožení.

- Problematická ekonomická udržitelnost odvětví spojená s rizikem nedostatečného odbytu, jelikož se jedná o vysoce specifickou výrobu s omezeným okruhem zákazníků a surovina i vybroušené kameny, popřípadě další výrobky, do nichž je kamenů použito, jsou drahou a exkluzivní komoditou. Ruční práce s vysokými nároky na přesnost a odbornost orientovaná na individuální zakázkovou výrobu prodražuje produkty oproti strojově broušeným nebo méně kvalitním produktům zejména z asijských trhů. Většina brusičů sice disponuje stálou klientelou, kterou si díky svému mnohaletému úsilí vybudovali a která jim pomáhá udržovat finanční stabilitu, jde však o rovnováhu velmi křehkou, zmítanou mnohými otřesy a nejistotami globálního trhu.
- Velmi těžké podmínky pro osamostatnění brusičů po dokončení studia. Řada absolventů se velmi záhy střetne se skutečností, že se dá brusičstvím jen velmi těžko uživit a odcházejí do jiných oborů. K tomu přispívá také velmi nákladné a zároveň velmi těžko dostupné strojní vybavení brusičské dílny. Řada brusičů si v začátcích dílnu vybavila z rodinného dědictví, odkupu z pozůstalostí jiných kamenářů či si zařízení nechala vyrobit, popř. upravit u technických zaměstnanců zdejších velkých brusičských podniků, s postupným zanikáním těchto firem a provozů však nenávratně mizí i odborníci na brusičské vybavení, kteří znají brusy a další pomůcky z hlediska konstrukce a funkčnosti do detailů a dokáží je v patřičné kvalitě vyrobit, upravit, ale také opravit v případě poruchy.
- Všeobecný úpadek úcty většinové populace k tradicím a k řemeslné práci.

Pro zachování statku je tedy klíčovou potřebou podpora tradičního školství, udržování a rozšiřování okruhu zákazníků, popularizace statku, finanční podpora v podobě systému dotačních titulů, v němž budou moci nositelé čerpat prostředky na vybavení a materiál i popularizační aktivity, a tím zajišťování trvalé udržitelnosti výroby.

2. Realizovaná a existující záchovná opatření.

Jaká záchovná opatření byla dosud realizována na úrovni nositelů, nevládních organizací, místní a krajské samosprávy, státní správy a odborných institucí? (Např. opatření, která napomohla aktivnímu předávání a posílení životaschopnosti statku, či byla zaměřena na jeho identifikaci, dokumentaci, výzkum, podporu, ochranu, zachování, propagaci a vzdělávání, případně revitalizaci)

Maximálně 500 slov.

Významná aktivita je kontinuálně vyvíjena v propagaci a popularizaci statku, přičemž je akcentována jeho jedinečnost a lokální ukotvení. Liberecký kraj inicioval projekt Křišťálové údolí (Crystal Valley), spravovaný Agenturou regionálního rozvoje, který propaguje území kraje jakožto domov sklářského průmyslu, kamenářství a šperkařství, a to včetně velkolepých prezentačních akcí pro širokou veřejnost spojených s workshopy a prodejem výrobků

zapojených subjektů. Dále Liberecký kraj nabízí finanční prostředky v rámci dotačních programů pro nositele titulu Mistr tradiční rukodělné výroby Libereckého kraje.

Výrazným způsobem se již po dlouhá desetiletí podílí na podpoře a propagaci brusičství Muzeum Českého ráje v Turnově, které se jako odborná paměťová instituce specializuje na drahý kámen a šperk. Muzeum Českého ráje nabízí návštěvníkům regionu od počátku 90. let 20. století stálou expozici osvětlující historii a technologii broušení drahých kamenů. Muzeum přispívá k osvětě oboru také dalšími stálými expozicemi zaměřenými na příbuzná témata (geologie a mineralogie, Klenotnice s nejlepšími historickými pracemi střední uměleckoprůmyslové školy, expozice současné tvorby SUPŠ a VOŠ, expozice mezinárodních šperkařských symposií i tzv. komerční expozicí, kde se prezentují vybraní brusiči, šperkaři i firmy regionu činné v oboru). Tématům spojeným s brusičskými tradicemi se odborní zaměstnanci muzea věnují také prostřednictvím mnohých krátkodobých výstavních projektů (naposledy v roce 2022 výstava k výročí města „Turnov-město drahých kamenů“ či výstava Český granát – mineralogický symbol Čech“, pro rok 2023 je připravena výstava k výročí vzniku výzkumné stanice drahých kamenů). Další aktivita v tomto směru je vyvíjena při přípravě odborných publikačních výstupů jednotlivých kurátorů.⁴ Během letní

⁴ BUBAL, Jan, Miroslav COGAN, Vladimíra JAKOUBĚOVÁ, et al. *Turnov – město drahých kamenů: tradice trvající již 7000 let*. Turnov: Muzeum Českého ráje v Turnově, 2022. ISBN 978-80-87416-36-5. BUBAL, Jan, Historie těžby a zpracování českých granátů v Čechách. In: HANUS, Radek, ed., SELUCKÁ, Alena, ed. a STÖHROVÁ, Pavla, ed. *Český granát: historie, identifikace a zpracování v kontextu muzejních sbírek = Bohemian garnet: history, identification and processing in the context of museum collections*. V Brně: Technické muzeum, [2019], ©2019. ISBN 978-80-87896-73-0, s. 39-46. COGAN, Miroslav. Turnovské kamenářství. In: TURNOVEC, Ivan. *Broušení drahých kamenů*. Příbram: Komitét symposia Hornická Příbram, 1987, s. 161-170. COGAN, Miroslav. Počátky moderního kamenářského průmyslu v Turnově. *Z Českého ráje a Podkrkonoší*, 1992, 5, s. 170-175. ISSN 1211-975X. ISBN 80-901284-0-8. COGAN, Miroslav et al.: *130 let SUPŠ a VOŠ Turnov*, Střední uměleckoprůmyslová škola a Vyšší odborná škola v Turnově, Turnov 2014. COGAN, Miroslav a BIČÍKOVÁ, Pavla. *Sklářská a kamenářská stezka: Krkonoše, Jizerské hory, Jablonecko, Český ráj, Českolipsko, Německo - ERN*. Jablonec nad Nisou: Informační centrum, 2005. 46 s. ISBN 80-239-8139-0. Jablonec nad Nisou: Information centre, [2005]. 46 s. ISBN 80-239-8141-2. COGAN, Miroslav. *Josef Drahoňovský a jeho žáci: česká glyptická škola*. V Turnově: Muzeum Českého ráje, 2007. [31] s. ISBN 978-80-254-0132-3. COGAN, Miroslav. *Turnov: Český ráj*. 2. aktualizované vydání. [Železný Brod]: pro Město Turnov vydalo Nakladatelství Jakoubě, [2018], ©2018. 184 stran. ISBN 978-80-87254-00-4. COGAN, Miroslav. Český granát v turnovském kamenářství do konce 19. století. In: *Granát pyrop: sborník ze semináře pořádaného OMČR Turnov v roce 1997*. V Turnově: Okresní muzeum Českého ráje, ©1997. s. 10-13. *Průvodce: Okresní muzeum Českého ráje*. [Železný Brod]: pro Okresní muzeum Českého ráje v Turnově vydalo nakladatelství a vydavatelství Jakoubě, 1995. 31 nečíslovaných stran. *Klenotnice: Muzeum Českého ráje v Turnově, Střední uměleckoprůmyslová škola pro zpracování drahých kovů a kamenů v Turnově: práce učitelů a studentů 1891-1954*. V Turnově: Muzeum Českého ráje, 2009. 24 s. ISBN 978-80-87416-00-6. JAKL, Michal a kol. *Historie a současnost podnikání na Jilemnicku, Semilsku a Turnovsku*. 1. vyd. Žehušice: Městské knihy, 2004. 263 s. Historie a současnost podnikání v regionech ČR. ISBN 80-86699-18-8. KRÍŽ, Jaroslav a kol. *Turnov*. Vydání první. Praha: NLN, 2022. 470 stran, 16 nečíslovaných stran obrazových příloh. Dějiny českých, moravských a slezských

turistické sezóny realizuje muzeum již po dlouhá léta předvádění broušení s jednou z nositelek. V rámci přípravy nominace statku byl také vytvořen propagační leták shrnující pro veřejnost základní historický přehled vývoje statku i jeho současnost a významu pro region. Součástí těchto aktivit jsou také besedy a workshopy s nositeli či jejich prezentace na výstavách a akcích pořádaných muzeem (Staročeské řemeslnické trhy, tematické výstavy, mezinárodní šperkařské sympozium). Muzeum průběžně dokumentuje současnou tvář statku i jednotlivé nositele a navrhuje je na udělení titulu Mistr tradiční rukodělné výroby Libereckého kraje.

Významným partnerem při propagaci kamenářství je také Turistické informační centrum zřizované Městem Turnov, které v minulosti organizovalo tematicky zaměřené prohlídky města, návštěvy v brusičských dílnách či velmi úspěšnou prázdninovou akci „Drahý kámen a šperk“. Téma se snaží pro mladé generace návštěvníků zatraktivnit i pomocí soudobých technologií (např. poznávací hra Pacltův drahokam v aplikaci Skryté příběhy.)

Na úrovni jednotlivých nositelů se rovněž objevují strategie, jak zaujmout turistického návštěvníka regionu a přivést ho k zájmu o dané téma. Jedna z nositelek nabízí návštěvníkům zážitkové programy v podobě exkurze brusičskou a zlatnickou dílnou či workshop, kde si účastníci sami zpracují vlastnoručně nalezený či zde zakoupený kámen.

Ke zviditelnění oboru přispívá i prezentace SUPŠ a VOŠ Turnov (den otevřených dveří, Staročeské řemeslnické trhy, výzkumné a výstavní projekty s MČR Turnov či jinými institucemi, účast v soutěžích a na přehlídkách uměleckých škol...).

Obor pomáhají popularizovat také členové příbuzných zájmových uskupení (např. Mineralklub Kozákov 82 s každoročními výstavami) či další instituce prostřednictvím tematicky zaměřených expozic, výstav či akcí (KIS Lomnice nad Popelkou, městské muzeum v Rovensku pod Troskami...).

měst. ISBN 978-80-7422-847-6. ŘÍDKOŠIL, Tomáš. Turnov a Idar-Oberstein: historie a současnost spolupráce dvou kamenářských center. Z *Českého ráje a Podkrkonoší*, 2004, **17**, s. 275-280. ISSN 1211-975X. ISBN 80-86254-11-9. ŘÍMAN, Slavomír, ed. a kol. *Kozákov: příběh hory: k 90. výročí otevření Riegrovy chaty*. Jilemnice: Gentiana, 2018. 143 stran. ISBN 978-80-86527-52-9. TURNOVEC, Ivan a COGAN, Miroslav. *Drahé kameny a turnovští kamenáři = Edelsteine und die Turnauer Edelsteinschneider = Precious stones and the Turnovian gem cutters*. V Turnově: Muzeum Českého ráje, 1990. [28] s.

3. Návrh zachovných opatření na eliminaci ohrožení, degradace či zániku statku, pokud taková rizika existují.

Záchovná opatření by měla v první řadě reagovat na rizika identifikovaná v bodě C.1, lze však uvést také další opatření, která posílí životaschopnost a předávání statku, vzdělávání a jeho vhodnou propagaci, a to i v případě, že ohrožující faktory neexistují.

U jednotlivých opatření uveďte jejich stručný popis, dobu plánované realizace, kdo za ně bude odpovídat, případně zdroj financování, a to s ohledem na udržitelný rozvoj statku. Uvádějte konkrétní závazky, nikoliv neurčité prohlášení či úvahy. Informace o realizaci navržených opatření budou předmětem periodické zprávy o stavu statku.

Maximálně 1000 slov.

Opatření k zachování nominovaného statku by se měla odehrávat minimálně ve dvou rovinách:

I. Na úrovni odborných institucí: týká se především Národního ústavu lidové kultury ve Strážnici a Muzea Českého ráje v Turnově.

II. Na úrovni Libereckého kraje a Ministerstva kultury České republiky.

ad I.) Opatření k zachování nominovaného statku na úrovni odborných institucí:

A. Aktivity Národního ústavu lidové kultury ve Strážnici

- Dle čl. 11 Metodického pokynu pro vedení Seznamu nemateriálních statků tradiční lidové kultury České republiky bude Národní ústav lidové kultury provádět pravidelný monitoring statku, bude-li zapsán na Seznam.
- V rámci popularizačních aktivit NÚLK zaměřených na soubor statků zapsaných na Seznam bude popularizován i nominovaný statek (např. v rámci publikačních aktivit apod.).

B. Popularizace nominovaného jevu pod záštitou Muzea Českého ráje v Turnově

- **Specializované programy:** nositelé statku naváží ve spolupráci s Muzeem Českého ráje kontakt s odbornými institucemi (především NÚLK, muzea a galerie na celorepublikové úrovni) a budou spolupracovat na programech seznamujících zejména širokou veřejnost, děti a mládež s technikou broušení drahých kamenů včetně možnosti si tuto výrobu vyzkoušet (programy tohoto charakteru

tradičně organizuje Muzeum Českého ráje v Turnově⁵ i Město Turnov, zážitkovou formou se s řezáním a leštěním kamenů místního původu turisté dále seznamují např. také v dílně Stefany paní Štěpánky Kurfiřtové ve Bzí).

- Propagace a popularizace jevu prostřednictvím **expoziční a výstavní činnosti, dokumentačních projektů a publikačních výstupů** (Muzeum Českého ráje v Turnově, případně další muzejní instituce na celorepublikové úrovni) – Muzeum Českého ráje v Turnově spravuje rozsáhlou mineralogickou sbírku a sbírkový fond dokumentující tradiční kamenářskou technologii a také expozici k dějinám kamenářství, která přibližuje turistickým návštěvníkům regionu toto tradiční odvětví. V současné době odborní pracovníci muzea připravují podklady ke studii na nové stálé expozice, v jejichž rámci se „Dějiny kamenářství“ dočkají zcela nového, moderního a atraktivního zpracování. Obor broušení drahých kamenů zviditelňuje muzeum také prostřednictvím výstav historického i současného šperku a pořádáním mezinárodních symposií současného šperku (již od roku 1984!). I v těchto aktivitách bude instituce v budoucnu pokračovat. Jakožto stěžejní specializaci je muzeum připraveno i nadále tento obor aktivně propagovat a popularizovat.
- **Spolupráce se SUPŠ a VOŠ Turnov** – pokračování a prohlubování spolupráce uměleckoprůmyslové školy, Muzea Českého ráje v Turnově i samotných nositelů (odborná spolupráce, praxe studentů, společné vědecko-výzkumné projekty, expoziční a výstavní prezentace školy,⁶ přednášky pro studenty, oponentury závěrečných prací...)
- podporovat **kontakty nositelů i odborných institucí či SUPŠ a VOŠ Turnov se zahraničními partnery** a jejich účast na zahraničních výstavách, soutěžích, veletrzích a burzách, které mohou pomoci propagaci statku za hranicemi ČR, odbornému růstu jednotlivých nositelů či institucí i budování nové klientely a možností odbytu produktů. Opatření bude naplňovat krajský úřad i Muzeum Českého ráje v Turnově, které dlouhodobě a úspěšně spolupracuje s oddělením Drahý kámen a šperk univerzity v Trevíru sídlícím v Idar-Obersteinu.

⁵ Např. každoroční prázdninový cyklus programů „Den s mineralogem“, v jehož rámci si zájemci mj. mohou nechat rozříznout, zabrousit a vyleštit svou (či zde zakoupenou) „pecku“ achátu či jiného polodrahokamu. Přímou v expozici „Dějiny kamenářství“ předvádí během turistické sezóny broušení kamenů Blanka Hakenová.

⁶ Od roku 2010 je v suterénní Klenotnici muzea vystavena exkluzivní klenotnická expozice dokumentující vysokou úroveň činnosti pedagogů i studentů školy a její výjimečné mezinárodní úspěchy. Od června do září 2022 probíhala v Muzeu Českého ráje v Turnově výstava nejlepších maturitních prací za uplynulou dekádu. Pro rok 2024 je plánován cyklus několika krátkodobých expozic a doprovodných akcí vztahujících se obsahově k výročí 140 let od založení školy.

- propagovat tradici a kvalitu oboru broušení drahých kamenů, např. **navrhováním brusičů na titul mistra tradičních řemesel** (jak na krajské, tak na národní úrovni) spojeným se systematickým dokumentováním jejich činnosti. Garantem naplňování tohoto opatření je Muzeum Českého ráje v Turnově.

ad II.) A. Opatření k zachování nominovaného statku na úrovni Krajského úřadu Libereckého kraje:

- využívat nominovaný statek k propagaci lidové kultury kraje. Tradici zpracování drahých kamenů zařadí jakožto významný jev tradiční lidové kultury do propagačních materiálů a publikací vydávaných v oblasti podpory cestovního ruchu
- podporovat nositele prostřednictvím dotačních titulů vypisovaných přímo krajským úřadem (odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu, odbor regionálního rozvoje) i prostřednictvím jeho dalších podpůrných aktivit (např. projekt Křišťálové údolí zaštitěný Agenturou regionálního rozvoje, či platforma Liberecký kraj sobě podporující regionální výrobky, výrobce a tradiční řemesla)
- zachovat a podporovat v činnosti garanta odborné přípravy nových nositelů – Střední uměleckoprůmyslovou školu a Vyšší odbornou školu v Turnově, poskytovat jí motivaci a prostředky k dalšímu rozvoji a podporovat ji v navazování a upevňování vazeb s dalšími partnery v ČR i zahraničí a v reprezentaci a propagaci kamenářství. Odpovědnost, včetně financování, zde leží na zřizovateli školy, kterým je krajská samospráva.

ad II.) B. Opatření k zachování nominovaného statku na úrovni Ministerstva kultury ČR:

- podle agendy spojené s vedením Seznamu nemateriálních statků tradiční a lidové kultury České republiky (vedle propagace statku v souvislosti se Seznamem také finanční podporou brusičů v rámci svých dotačních titulů)

3.a Kompetentní subjekty odpovědné za realizaci záchovných opatření.

Uveďte kontakty na instituce, organizace či jednotlivce, kteří budou odpovídat za realizaci záchovných opatření.

Jméno/Název organizace: Ministerstvo kultury, Odbor regionální a národnostní kultury

Jméno kontaktní osoby:

Adresa: Maltézské náměstí 1, 118 11 Praha 1

Telefon: +420 257 085 253

E-mail: epodatelna@mkcr.cz

Jiné důležité informace (nepovinné): Vložit text.

Jméno/Název organizace: Národní ústav lidové kultury, Centrum nehmotného kulturního dědictví

Jméno kontaktní osoby: Mgr. Jan Blažek

Adresa: Zámek 672, 696 62 Strážnice

Telefon: +420 518 306 636

E-mail: jan.blazek@nulk.cz

Jiné důležité informace (nepovinné): Vložit text.

Jméno/Název organizace: Muzeum Českého ráje v Turnově

Jméno kontaktní osoby: PhDr. Jan Prostředník, Ph.D.

Adresa: Skálova 71, 511 01 Turnov

Telefon: +420 481 325 747, +420 603 779 364

E-mail: prostrednik@muzeum-turnov.cz

Jiné důležité informace (nepovinné): Vložit text.

Jméno/Název organizace: Krajský úřad Libereckého kraje, Odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

Jméno kontaktní osoby: PhDr. Mgr. René Brož, vedoucí odboru

Adresa: U Jezu 642/2a, 461 80 Liberec

Telefon: +420 485 226 538, +420 739 541 705

E-mail: rene.broz@kraj-lbc.cz

Jiné důležité informace (nepovinné): Vložit text.

Jméno/Název organizace: Střední uměleckoprůmyslová škola a Vyšší odborná škola

Jméno kontaktní osoby: Ing. Jana Rulcová, ředitelka

Adresa: Skálova 373, 511 01 Turnov

Telefon: +420 481 321 232

E-mail: jana.rulcova@sups.info

Jiné důležité informace (nepovinné): Vložit text.

4. Zapojení nositelů statku do zachovných opatření.

Podíl nositelů statku na jeho uchování a předávání dalším generacím je naprosto klíčový. Zachovná opatření by proto měla vycházet z jejich potřeb a plně je respektovat. Jak byli

nositelé statku zapojeni do plánování záchranných opatření a jakým způsobem se budou podílet na jejich realizaci? Uveďte co nejkonkrétnější informace.

Faktory ohrožující statek i na jejich základě vystavené návrhy zachovných opatření byly formulovány během řady společných diskusí zpracovatele nominace s jednotlivými nositeli (termíny setkání: 11. 7., 10. 10., 13. a 29. 11., 8. a 14. 12. 2023), kteří si uvědomují ohrožení svého oboru. Na společných setkání byli nositelé kromě jiného informováni o možnostech čerpání finanční podpory v rámci dotačních titulů Ministerstva kultury ČR, Krajského úřadu Libereckého kraje (jak odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu, tak odbor regionálního rozvoje), platformy Liberecký kraj sobě i projektu Křišťálového údolí. Tyto možnosti by měly pomoci zachovat nositelům finanční stabilitu a přispět k financování jejich dalšího rozvoje a péče o šíření povědomí o statku ve společnosti. Nositelé na společných jednáních jednomyslně deklarovali, že návrh broušení drahých kamenů na Seznam pro ně představuje prestižní záležitost, slibující oživení zájmu o tento minoritní řemeslný obor.

D. Zdůvodnění kandidatury

Aby mohl být statek zapsán do Seznamu, musí splňovat definici nemateriálního kulturního dědictví dle bodu 2 Metodického pokynu, a to na základě odpovědi na všechny následující otázky.

Celkem maximálně 1200 slov.

1. Jaké sociální (společenské) funkce statek v současnosti plní a jaký(é) kulturní význam(y) má pro své nositele?

Tradiční rukodělné zpracování drahých kamenů patří do konvolutu klasických českých řemeslných oborů. S ohledem na úzký okruh jeho nositelů lze však konstatovat, že mezi širokou veřejností není povědomí o tomto oboru nijak významně rozšířené. O to více však budí mistrovství brusičů obdiv, když mají pozorovatelé možnost vidět kamenáře přímo při práci. Řada turistů a amatérských sběratelů minerálů přijíždí na Turnovsko cíleně jako do centra českého brusičství. Mimořádné postavení zaujímá také jediná tuzemská odborná škola pro přípravu brusičů, turnovská SUPŠ a VOŠ, kam se za studiem sjíždějí studenti z celé ČR. Statek je pro nositele na jedné straně prostředkem obživy, na straně druhé pro ně nese také důležité kulturní funkce, neboť s ohledem na velmi úzkou skupinu nositelů se většina z nich navzájem zná a udržují mezi sebou velmi korektní a často přátelské vztahy. Setkávají se (či dokonce společně vyjíždějí) společně na oborových burzách a výstavách, udržují si přehled o práci kolegů a často spolupracují na jednotlivých zakázkách podle dané specializace. Vzhledem k tomu, že prakticky neexistují všeobecně dostupné a ucelené materiály shrnující technologické postupy, jsou brusiči (i společně s mistry ze sklářského odvětví) zvyklí sdělovat si vzájemně své zkušenosti z výroby a učit se od sebe navzájem. Brusiči jsou často úzce provázáni s amatérskými sběrateli minerálů, řada z nich se rekrutovala právě z jejich řad. Společně s nimi se pak vyvíjejí aktivitu i v rámci zájmových sdružení (např. Mineralklub Kozákov 82), jejichž členové se pravidelně setkávají a budují velmi srdečné vzájemné vztahy (pomáhají si při získávání a prodeji kamenů, jejich zpracování i po technologické stránce např. poskytnutím či zprostředkováním dílenského vybavení). Příznačné je předávání statku

<p>v rodinách a dědění brusičské profese z generace na generaci (např. dílnu na broušení diamantů v Rovensku pod Troskami provozuje již třetí pokolení rodiny Patočkových). Obor broušení drahých kamenů disponuje také specifickou terminologií.</p>
<p>2. Jak statek splňuje definici nemateriálního kulturního dědictví dle bodu 2 Metodického pokynu?</p>
<p>Broušení drahých kamenů naplňuje svou podstatou definici tradičního výrobního postupu při výrobě konkrétního artefaktu tradičních řemesel. Technologické vědomosti a zkušenosti jsou v tomto oboru na Turnovsku předávány již od 16. století a jsou nositeli adekvátně přetvářeny v reakci na vývoj životního prostředí i na historické okolnosti a měnící se potřeby společnosti i sebe sama. Nositelé vnímají příslušnost ke komunitě brusičů jako svou svébytnou identitu a jsou si vědomi historické kontinuity oboru a kolektivní zodpovědnosti vůči tomuto tradičnímu řemeslnému odvětví. Také společnost vnímá díky drahocenným materiálům a náročnosti a výlučnosti oboru jeho mimořádnou prestiž mezi ostatními řemeslnými obory.</p>
<p>3. Je statek živou a integrální součástí života svých nositelů a společenství, je navázán na jejich přirozené prostředí?</p>
<p>Nominovaný statek i v současnosti slouží jako zdroj obživy a tvoří nedílnou součást života svých nositelů, obzvláště v regionu Českého ráje a Podkrkonoší, kde je jejich koncentrace v rámci celé ČR ojedinělá. Z historického pohledu zůstává nejvíce brusičských provozoven stále v tomto regionu, přičemž sílu historické kontinuity dokládá skutečnost, že část nositelů broušením pokračuje ve staré rodinné tradici. Odhlédneme-li od velkých průmyslových provozů fungujících v Turnově v uplynulých desetiletích, většina nositelů provozuje řemesla jako živnost ve vlastních domácích dílnách, v nichž často využívají strojní vybavení zděděné či odkoupené od kolegů. Významné historické ukotvení kamenářské tradice zajišťuje také SUPŠ a VOŠ Turnov, která působí na stejném místě a ve stejném duchu již téměř 140 let.</p>
<p>4. Považují společenství nositelů, skupiny, případně jednotlivci statek za důležitou součást své identity a kulturního dědictví? Jakým způsobem se to projevuje?</p>
<p>Společenství nositelů jednoznačně považuje statek za klíčovou součást své identity i nehmotného kulturního dědictví regionu a cítí s ohledem na to velkou zodpovědnost za jeho uchování pro další generace. Také většinová společnost vnímá obor jako velmi prestižní, což se projevuje mj. při tak výjimečných příležitostech, jako jsou významné státnické návštěvy (britská královna Alžběta II., papež Jan Pavel II., princezna Sophie, hraběnka z Wessexu), jimž byl jako reprezentativní dar předán šperk či klenot s kameny broušenými v Českém ráji, vytvořený zdejším šperkařem. Nejzřetelnějším dokladem těchto tendencí je pozice českého granátu jakožto tradičního českého drahokamu, který je v Čechách těžen i zpracováván až do podoby finálního produktu (šperk či dekorativní předmět), a jako takový je typickým turistickým suvenýrem přivezeným z ČR.</p>
<p>5. Jakým způsobem se statek předává? (Např. v rámci rodiny, mezigeneračně, uvnitř věkové nebo socio-profesní skupiny apod.)</p>
<p>Základní platformou pro přípravu nových brusičů zůstává turnovská SUPŠ a VOŠ, založená již roku 1884. Zde se studenti naučí základním dovednostem, jedná se však o tak náročnou disciplínu, že aby se absolvent v oboru úspěšně uplatnil, je zpravidla nezbytné, aby se dlouhou dobu (v řádu měsíců až let) zaučoval a sbíral zkušenosti, než dokáže pracovat</p>

samostatně a založit si na této činnosti svou obživu. Právě tady se uplatňuje kolegiální charakter společenství nositelů, kteří se spolu navzájem dělí o své zkušenosti a pomáhají tak s přenosem řemesla směrem k mladším následovníkům. Dodnes se uplatňuje předávání dovedností v rodinné linii, i v současnosti najdeme řadu pokračovatelů v rodinné brusičské tradici. Významným prostorem pro přátelskou kooperaci a vzájemnou podporu jsou také zájmová sdružení (např. Mineralklub Kozákov 82). Rovněž při popularizačních akcích pro veřejnost, exkurzích v dílnách brusičů a workshopech dochází k seznámení s podstatou statku a zjednodušenému předávání základů oboru dalším zájemcům.

6. Z jakého důvodu je statek obzvláště významný, případně ojedinělý, z pohledu etnologie, sociálně-kulturní antropologie a jiných příbuzných oborů? Proč by měl být statek do seznamu zapsán?

Broušení drahých kamenů patří k těm nejtradičnějším rukodělným výrobním technologiím s velmi dlouhou historií, sahající na Turnovsku až do 16. století. Obor po celou svou historii významně ovlivňoval vývoj regionu a byl významným zdrojem obživy, prosperity i společenské prestiže zdejších obyvatel. Statek je vysoce autentický, brusiči postupují při zpracovávání kamenů podle osvojených, po staletí téměř neměnných tradičních postupů a musí přitom prokázat velkou míru zručnosti, přesnosti, trpělivosti i zkušeností a vědomostí. Výsledky jejich práce jsou vždy kvalitní, jedinečné a individualizované s ohledem na charakter suroviny, přání zákazníka i zkušenosti brusiče. Výsledné produkty této činnosti jsou exkluzivní a vysoce ceněnou záležitostí. Turnovsko vytváří v tomto ohledu jedinečnou enklávu zástupců tohoto uměleckořemeslného oboru, s nímž v rámci ČR nenalézáme adekvátní srovnání. Jedná se tedy zároveň o statek vysoce reprezentativní. Z pohledu historie a etnografie představuje nominovaný statek ojedinělé svědectví rukodělné podomácké výroby, které trvá již přes dvě století a zůstává živým oborem i na prahu 21. století.

7. Jakým způsobem byli společenství nositelů, skupiny, případně jednotlivci zapojeni do přípravy návrhu na zápis statku do Seznamu? *(Můžete uvést termíny jednání či schůzek s nositeli, kdo se jich účastnil, jak probíhaly, zda nositelé vyvíjeli samostatnou iniciativu v souvislosti s návrhem ...)*

Myšlenka na navržení statku na Seznam vzešla přirozeně ze vzájemné a dlouhodobé spolupráce a komunikace mezi komunitou nositelů a Muzeem Českého ráje v Turnově, které tradičně již od svých počátků reflektuje význam kamenářství pro zdejší region a po dlouhá desetiletí se zabývá jeho dokumentací a propagací. Na základě mandátu od nositelů a také z pozice krajského pracoviště pověřeného péčí o tradiční lidovou kulturu se instituce při vědomí výjimečnosti a významu tradičního broušení drahých kamenů rozhodla ujmout se zpracování návrhu na jeho zapsání na Seznam. Nositelé, s nimiž muzeum v rámci spolupráce na akcích, péče o sbírky i dokumentace spolupracuje dlouhodobě, navržení statku na zápis do Seznamu považují za žádoucí a plně a s nadšením ho podporují vědomí si ohrožení statku a své zodpovědnosti vůči odkazu předků a tradici jevu charakteristického pro jejich region. Během přípravy nominačních podkladů byli vytipováni další nositelé provozující broušení drahých kamenů tak, aby byl výběr brusičů reprezentativní a dokázal předvést šíři a pestrost v zaměření jednotlivých zástupců. Jednání s nositeli během přípravy nominačních podkladů proběhla v termínech 11. července, 10. října, 13. a 29. listopadu, 8. a 14. prosince 2023,

nositelé se jich účastnili s aktivním zájmem a osobní angažovaností, neboť příznivá budoucnost oboru je pro ně nejen existenční nutností, ale zároveň také morálním apelem.

E. Souhlas nositelů se zápisem statku do Seznamu.

1. Svobodný, předem daný a informovaný souhlas nositelů statku s jeho zápisem do seznamu.

Podmínkou zápisu je svobodný, předem daný a informovaný souhlas nositelů statku s jeho zápisem do Seznamu. Tento souhlas bude připojen k návrhu jako příloha č. 1. Zde identifikujte skupiny nebo osoby, které souhlas poskytly. Kdo jsou a jaké jsou jejich funkce ve vztahu k navrženému statku? Z jakého důvodu byli vybráni, aby reprezentovali společenství nositelů? Nositelé či jejich skupiny, kteří poskytnou souhlas, musejí odpovídat nositelům/skupinám, kteří byli identifikováni v bodě A.7. Jsou vítány různorodé a individuální projevy souhlasu nositelů, a to v neomezeném množství. Poskytnutý souhlas by měl odrážet strukturu a různorodost společenství nositelů.

Maximálně 250 slov

SUPŠ a VOŠ Turnov, založená roku 1884, je nejstarší a jedinou institucí svého druhu na území ČR, která se systematicky a po celou svou existenci věnuje profesní přípravě nových brusičů.

Petr Šťastný je mistrem v oboru broušení drahých kamenů zapsaným na seznamu Mistrů tradiční rukodělné výroby Libereckého kraje. Podílel se mj. na restaurování relikviáře sv. Maura.

Eva Víšková-Mrákotová je jednou z několika mála brusičů, kteří se v rámci ČR věnují glyptice. Své bohaté znalosti a zkušenosti dlouhá léta předávala studentům turnovské SUPŠ. Přínos brusičky **Blanky Hakenové** k propagaci oboru spočívá zejména v pravidelném předvádění řemesla turistickým návštěvníkům Turnova.

Štěpánka Kurfiřtová se věnuje rovinnému broušení a navrhování šperků s drahými kameny, zájemcům nabízí také exkurzi ve své dílně a zážitkový program věnovaný broušení.

Karel Votipka, absolvent turnovské SUPŠ, je renesanční osobností spojující vynikajícího sběratele minerálů, brusiče i tvůrce autorského šperku.

Luboš Hromádko, původní profesí geolog a mineralog, se věnuje rovinnému broušení lokálních drahokamů v Lomnici nad Popelkou, kde brusičství propaguje ve spolupráci s Kulturním a informačním centrem (letní programy, předvádění, tematicky zaměřená hravá stanoviště v zámecké expozici).

Zástupce nejmladší brusičské generace, **Jindřich Janata**, se ke studiu broušení na turnovské SUPŠ dostal skrze sběratelskou činnost (členství v Mineralklubu Kozákov 82).

Rodina Patočkových provozuje v Rovensku pod Troskami již ve třetí generaci brusírnu diamantů. Založil ji ve 30. letech 20. století po absolvování kurzu na turnovské šperkařské škole dědeček současného majitele. Dílna se věnuje výhradně této surovině, kterou s úspěchem dodává jak v podobě šperkových či sběratelských výbrusů, tak do oblasti technické (diamantové nástroje).

F. Přílohy

Příloha č. 1 – svobodný, předem daný a informovaný souhlas nositelů statku s jeho zápisem do seznamu. Souhlas může mít formu prohlášení nebo také videonahrávek.

Příloha č. 2 – deset reprezentativních fotografií v tiskové kvalitě minimálně 300 dpi, včetně prohlášení o vlastnictví licence a udělení souhlasu se zveřejněním. V případě zápisu budou fotografie použity MKČR a NÚLK pro účely veřejné prezentace statku.

Příloha č. 3 – dokumentace statku: podrobný popis, audiovizuální dokumentace apod. včetně udělení souhlasu se zveřejněním takovýchto textových nebo audiovizuálních materiálů a prohlášení o vlastnictví licence.

Příloha č. 4 – mapa, do níž je zakresleno místo či oblast, kde se statek vyskytuje

Příloha č. 5 - písemné vyjádření NÚLK o výsledku předběžného posouzení nominace

Příloha č. 6 - písemný souhlas příslušného orgánu kraje s předložením nominace